

Emrah Çelikkan**

Çokkültürlülük Açısından Sait Faik Öykülerinin Çocuk Edebiyatındaki Yeri*

Position of the Stories of Sait Faik in Children and Youth Literature in Terms of Multiculturalism

Öz:

Çokkültürlülük, en genel tanımıyla dil, inanç ve etnik farklılıkları olan insanların kamusal alanda bir arada yaşamasıdır. Türkiye Cumhuriyeti medeniyetlerin beşiği olan Anadolu coğrafyasında yer aldığı için çokkültürlü toplumsal yapıya sahiptir. Bu coğrafyada değişik kültürlerden insanlar yüzlerce yıl bir arada yaşamıştır. Ulus devlet anlayışının oluşturduğu ortak kültürün yanında Rum, Arap, Ermeni, Süryani gibi farklı kültürler toplumsal hayatta varlığını göstermektedir. Çokkültürlülüğün etkilerini ve izlerini Türk edebiyatında da görmek mümkündür. Bu çalışmada amaç Türkçenin anlatım olanaklarını şiirsel bir dille kullanan, küçük olaylardan ve sıradan insanların hayatından evrenseli yakalayabilen Sait Faik Abasıyanık'ın öykülerini çokkültürlülük açısından incelemektir. Bunun yanı sıra yazarın öykülerinin çocuk edebiyatındaki yeri ve kullanımı ile ilgili tespitlerde bulunmaktır. Sait Faik ilk kitabı Semaver'de yer alan bir öyküde "Ben bayrakları değil insanları seviyorum" diyerek sanatını geniş bir hümanizma üzerine kurmuştur. Yaşadığı dönemde İstanbul ve Burgazada'nın Rum, Ermeni, Yahudi sakinlerini öykülerinde ele almış, bu kültürel zenginliği eserlerinde insan sevgisi ile yansıtmıştır. Farklı milletlerden, farklı dillerden, farklı dinlerden bir arada yaşayan insanları ele aldığı öykülerini çocuklar ve gençler için seçerek, Türkçe ve edebiyat ders kitaplarında yer verilmesinin, okuma etkinliklerinde kullanılmasının, olumlu değerlerin gelişmesinde etkili olacağı düşüncesindeyiz. Sait Faik'in öykülerinden bu bağlamda çocuklarda insan sevgisi ve kardeşçe bir arada yaşama düşüncesi konusunda faydalanıp, edebiyat ile bilinç oluşturmak bir diğer amacımızdır.

Anahtar Sözcük: Çokkültürlülük, Çocuk edebiyatı, Öykü, İnsan sevgisi, Sait Faik Abasıyanık

Abstract:

Multiculturalism is the co-existence of people who have linguistic, belief and ethnic differences in the public area by the broadest definition. As Republic of Turkey is located in the Anatolia, which is the cradle for many civilizations, it has a multicultural social structure. For hundreds of years, people from different cultures have lived together in this geography. Different cultures such as Rums, Arabs, Armenians, and Assyrians manifest themselves in the social life as well as the common culture created by the understanding of nation state. It is possible to see the traces and effects of multiculturalism in the Turkish literature. In this study, the aim is to examine the place and use of the stories of Sait Faik Abasıyanık, who used the expressions of Turkish language in a poetic manner and could find the universality in the small incidents and the lives of small people, in the children and youth literature in terms of multiculturalism. Sait Faik established his art on a broad humanism by saying "I love humans, not flags" in a story in his first book Semaver. In his period, he wrote over Rum, Armenian and Jewish inhabitants of İstanbul and Burgazada, he reflected this cultural richness in his works with love. We believe that if the stories of Sait Faik in which he told about people from different nations, religions and languages living together are chosen for children and young people, they are included in

** Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı öğrencisi, Edirne, Türkiye, emrahcelikkan@gmail.com

* Bu bildiri 1. Uluslararası Balkan Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Kongresi'nde sunulmuştur.

Turkish and literature course books, used in reading activities it will be useful in the development of positive values. In this regard, our another aim is to create awareness with literature by benefiting from Sait Faik's stories about humanity and living together brotherly for children.

Keywords: Multiculturalism, Children Literature, Story, Humanity, Sait Faik Abasıyanık

1. Giriş

İnsanın ne olduğu sorusuna bugüne kadar yüzlerce farklı cevap verilmiştir. İnsan kavramına yüklenen anlamlardan birisi de insanın sosyal bir varlık olduğudur. Sosyal bir varlık olan insan sosyal bir ortamda yaşar, yaşadığı ortamla etkileşim içine girer, yaşadığı ortam ve toplum da başka toplumlarla etkileşim içine girer. Küreselleşme ve teknolojinin bütün dünyaya yayılmasıyla, bugün etkileşim içine girmeyen, kültür aktarımında bulunmayan topluluk kalmamıştır. Afrika'nın vahşi kabilelerinde bile artık "Nike" marka tişörtleri görmekteyiz.

"Uluslararası iş birliği ve küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan ekonomik ihtiyaçlar ve küresel iletişim artık farklı kültürel normları da etkiliyor. Tabii ki insanlar da değişikliklere uyum göstermeye çalışırken, otomatik olarak her yeniye eski alışkanlıklarıyla birleştiriyor." (Müller, 2001 sf. 54)

Kültürlerin birbirini etkilemesi çeşitlilikle birlikte bir karmaşayı da beraberinde getiriyor. Çin'den Amerika'ya, İskandinavya'dan Güney Afrika'ya kadar yeryüzünde çok farklı toplulukların, kültürlerin bir arada yaşadığı görülüyor. Alain Touraine, "Zaten birlikte yaşıyoruz. Milyarlarca insan aynı televizyon programlarını izliyor, aynı içeceklerden içiyor, aynı giysileri giyiyor."¹ diyor. Böylesine bir yaşama küreselleşmiş bir yaşamadır. Burada farklılıklar ile yaşama değil, aynılaşıp yaşamadan bahsedilir. Oysa insan farklı kültürü ve kendi kültürünü bir arada yaşatabilmeyi başarmalıdır. Michel Foucault'a göre, "Bir yerde herkes birbirine benziyorsa, orada kimse yok demektir."² İnsan ırkı fizyolojik ve anatomik olarak bütün dünyada aynı ise de, kültürel olarak bütün dünyada farklıdır. Parekh'e göre, "İnsan olmak hem ortak bir türün hem de farklı bir kültürün üyesi olmaktır ve biri diğerini gerektirir." (2002, sf. 159) İnsanın kimliğini ve kültürünü ne olduğu kadar ne olmadığı da belirler. İnsan hem evrensel hem de yerel bir canlıdır.

1.1. Kültür Üzerine

Kültür kavramı çok farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Raymond Williams, kültür kelimesinin tanımlanması en güç kavramlardan biri olduğunu ileri sürmüş ve bunun nedeni olarak da kelimenin birbirinden farklı düşünce sistemlerinde ve entelektüel disiplinlerde önemli kavramlar için kullanılmaya başlanmasını göstermiştir (Williams,1977, S.76-77). Kültür, Türk Dil Kurumu sözlüğünde:

"Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü."³

olarak tanımlanır. Kültür kavramı bizde Osmanlı'nın batılılaşma döneminde kullanılmaya başlanmıştır. Kültür Latince kökenli bir sözcüktür. Kültür üzerine ilk düşünen bilim adamlarından Ziya Gökalp, kültürün Milli olduğunu⁴ söyler. Kültür yereldir, millete hastır. Kültür, milletin bir arada olmasını

¹ Touraine, Alain, (2002) *Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Bir Arada Yaşabilecek miyiz*, İstanbul, YKY

² <http://www.cafrande.org/delilik-ve-kultur-michel-foucault/>

³ <http://www.tdk.gov.tr>

⁴ Ziya Gökalp, (1965), *Türkçülüğün Esasları*, S.27, İstanbul, Varlık Yayınları.

sağlayan önemli bir yapı taşıdır. "Toplumsal birliklerin oluşmasında "Kültür" çok önemli bir rol oynar." (Müller, 2001, S.62) Hilmi Ziya Ülken'e göre, "Kültür, milletin içinde bulunduğu medeniyet şartlarına göre yarattığı bütün dil, ilim, sanat, felsefe, örf ve âdetler ve bunların toplamıdır." (1948, S.7) Toplumsal birliktelikleri oluşturan kültürün insanları, farklı kültürler ve toplumlarla bir arada yaşamaya başlayınca çokkültürlülük ortaya çıkar.

1.2. Çokkültürlülük Üzerine

Bin dokuz yüz atmışlı yıllardan sonra yine batı kaynaklı bir düşünce olarak ortaya çıkan "multiculturalism" çokkültürlülük kavramı son yarım asırda üzerine çokça düşünülen, tartışılan, yazılan konulardan biri olmuştur. Emre Kongar, çokkültürlülüğü şöyle tanımlar:

*"Bir toplumu oluşturan bireylerin ve grupların dil, din, ırk, tarih, coğrafya açısından farklı kökenlerden gelmesine dayanan çok kültürlülük, tek bir siyasal birim halinde ve ortak sınırlar içinde yaşayan toplumlarda söz konusudur."*⁵

"En basit ifadeyle çokkültürlülük, kültürel çeşitliliği ya da kültürel çoğulculuğu ifade eden bir kavramdır. Çokkültürlülüğün hedefi de farklı kültürel kimliklere sahip toplulukların aynı toplum içinde varlıklarını kabul etme, birbirleriyle olan ilişkilerini herhangi bir çatışmaya imkan vermeden eşit ve barış içinde sürdürme ve var olan tüm politik imkanlardan eşit düzeyde yararlanmayı esas alır." (Özensel, 2013 S.6)

Türkiye Cumhuriyetinde, Osmanlı İmparatorluğundan beri süren çokkültürlü toplumsal yapı cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana varlığını büyük oranda korumuştur. Anadolu'nun toplumsal yapısı; küreselleşme, modernizm ve post-modernizmden yüzlerce yıl önce, İmparatorluğun doğal sonucu olarak çeşitli kültürlerden oluşuyordu. Anadolu coğrafyasında bin yılı aşkın bir süredir Rum, Ermeni, Türk gibi farklı etnik unsurlar bir arada yaşamaktaydı. Fransız Devriminden sonra ortaya çıkan "özgürlük" ve "ulusçuluk" düşünceleri imparatorlukların yapısını değiştirdi. Son yüz elli yılda ulus devletler teker teker bağımsızlığını kazandı. Ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla yeni sorunlar da beraberinde geldi. "Ulus devletlerin oluşum tarihinde gösterdiği gibi, yeni ulusal sınırlar, yeni ulusal azınlıkları ortaya çıkarır." (Habermas, 2014, S.142) Türkiye gibi ulus devletler ortak kültürün yanında azınlık ve farklı kültürleri de içlerinde barındırırlar. "Kültürel çeşitlilik insan varoluşunun ayrılmaz bir parçasıdır." (Parehk, 2002, S.162.) Çokkültürlü toplumlarda, kültürlerin çeşitliliği ve zenginliği; birtakım sorunları da beraberinde getirir. Bu sorunların başlıca nedenleri, ayrılıkçılık, tanınma politikaları ve hoşgörüsüzlüktür. Açıklamalardan ve alıntılardan görüldüğü gibi çokkültürlülük daha çok politik alanda kullanılan bir kavramdır. Ancak biz çokkültürlülük kavramını çalışmanın kapsamı gereği sosyolojik ve politik açıdan ele almayacağız.

Çokkültürlülük sanatta zenginlik olarak kabul edilir, Sait Faik Abasıyanık yaşadığı İstanbul ve Burgazada'nın çokkültürlü yapısını eserlerinde ustaca yansıtmıştır. Bütün bir Türk edebiyatı içinde ülkede yaşayan azınlıkları eserlerinde onun kadar anlatan herhalde başka bir yazar yoktur. Eserlerinde çokkültürlülüğü fazlaca gözlemlediğimiz yazarın, öykülerinden örnekler sunmaya çalışacağız.

2. Sait Faik Abasıyanık Öykülerinde İnsan Sevgisi

Sait Faik, modern Türk öykücülüğünde çok önemli bir isimdir. Eserlerinde sıradan insanları ve küçük olayları ele alan ve bunlardan evrenseli yakalayabilen güçlü bir yazardır. Türkçenin anlatım olanaklarını şiirsel bir dille kullanır. Öykülerinde İstanbul ve Burgazada en çok kullanılan

⁵ http://www.kongar.org/makaleler/mak_kum.php

mekânlardır. Burada yaşayanları bir kuyumcu hassasiyetiyle gözlemleyip ele alan yazar, Adanın ve İstanbul'un Rumlarını, Yahudilerini, Ermenilerini bir kilimin desenleri gibi zenginlikle ve başarıyla öykülerine işler. Sait Faik, Bin dokuz yüz otuz altı yılında yayınlanan ilk kitabı Semaver'deki Robenson öyküsünde:

"Bu yeşil, sarı, lacivert bayrak sizin bayrağınız. Komşu Kabilenin bayrağı aynı renkte, aynı şekilde fakat üzerinde dokuz yıldız var. Onun için mi boğazlaşıyorsunuz kavgadan evvel evlerinde yemek yediğin, başı sana dokunduğu zaman yaşadığını hissettiğin çocuğu bu dokuz yıldız için mi öldüreceksin? Anlaşıldı. Ben bayrakları değil insanları seviyorum."
(Abasıyanık, 1965 S.129)

Diyerek insanın her şeyden önce geldiğini, yaşamının ve sevginin kutsallığını haykırmıştır. Yazar, hayattayken yayımladığı son kitabı Alemdağ'da Var Bir Yılan'da yer alan, bugün artık bir "Motto" kabul edilen, *"Bir insanı sevmekle başlar her şey"* sözüyle sanatının kaynağını ve çıkış noktasını, sevgi üzerine kurmuştur. İlk eserinden son eserine kadar aynı çizgi ve konu üzerine yazmaya devam etmiştir. Öykülerinde biçim ve dil zamanla değişmiş, sevginin, yerini karamsarlığa, yalnızlığa, aylıklığa bıraktığı görülmüştür. Ufuklar dergisinin Nisan 1954 yılındaki sayısında, ölmeden önce yayınlanan son öyküsü Kalinikhta'da: *"Bir Rum evinden midye tavası, bıyıklarımın içinden anason kokusu geliyor. "Canımsın" diyorum kime... Seni damarımda bileğimde atıyorum... Benden de bir Kalinikhta sana, Panco."* diye yazmıştı. Sait Faik, zaman zaman karamsarlığa düşse de insandan umudunu hiçbir zaman kesmemiştir. Yazarın öykücülüğünde doruk nokta kabul edilen *Alemdağ'da Var Bir Yılan* kitabındaki öykülerde Sait Faik'in çatışmaları çok net bir şekilde görülür. Görülen bir başka şey de son nefeste bile insan sevgisinin haykırılmasıdır. Aslında Sait Faik'i sadece insan sevgisiyle ele almak ona haksızlık olur. Dülger Balığının Ölümü öyküsünde:

"Birdenbire dehşetli bir şey gördüm: Balık tuhaf bir şekilde, ağır ağır ağarmaya, rengini atmaya, hem de beyaz kesilmeye giden bir hâl almaya başlamıştı. Acaba bana mı öyle geliyor? Sahiden rengini mi atıyor? Demeye; dikkatli bakmaya lüzum kalmadan, yanılmadığımı anladım. Kenarları süsleyen zarların oyunu çabuklaşmaya, balık da gitgide, saniyeden saniyeye pek belli bir hâlde beyazlaşmaya başladı. İçimde dülger balığının yüreğini dolduran korkuyu duydum." (Abasıyanık 1965 s. 246)

Balığının ölümünden kendi ölümünün korkusunu yakalayabilen yazar, balığın ölümüne ve çaresizliğine duyduğu üzüntüyü okura sayfalarca lirik bir dille anlatır. Yine Son Kuşlar kitabındaki aynı adlı öyküde yazar, bir lokmacık eti için serçeleri avlayan Kostantin efendiye öfkelenmektedir. Son Kuşlar kitabındaki Sivri Ada Geceleri öyküsünde ölen bir martının ardından ağlar ve ona ağıt yakar. Martının ölümü ve balıkçıların hiç orali olmayıp balığa devam etmeleri karşısında yazar: *"Dünyanın yaratılışındaydım şimdi. İnsanın ilk zamanlarını yaşıyorduk."* diyerek insanlığın bir canlı için bir dakika durup düşünmemesini en vahşi zamanlardaki dönemlere benzetir.

Tanpınar: *"Sait Faik'te deniz sevgisi insan sevgisi ile beraber yürürdü. Sait Faik galiba yalnız tabiatın çocuğuydu"*⁶ diye yazar.

Sait Faik'te sevgi her şeydir. Her canlı için aynı sevgiyi duymaktadır, eserlerinde bu yüzden Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Türkler, balıklar, kuşlar, çocuklar ve deniz bir sevgi potasında eritilir.

2.1. Sait Faik Abasıyanık Öykülerinde Çokkültürlülük

⁶ Ahmet Hamdi Tanpınar, Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergah yayınları S.125, 2011 İstanbul

Edebi metinler toplumun hafızasına tanıklık eder, bir dönemi resmi bir belge soğukluğundan uzak, estetik bir hazla okuyucuya anlatır. Sait Faik'in öykülerini okurken, bir zamanlar farklı dinlerden, farklı milletlerden insanların ortak sevinç ve hüznüleri olduğunu, aynı gemide balığa çıktıklarını, aynı sokakta dükkânlarını yan yana açtıklarını, birbirlerinin dillerinde şakalar yaptıklarını görüyoruz. Ülkemizde son yıllarda farklı kültürden insanların anlaşamaması, siyasi söylemlerin nefret dolu olması, "Afedersiniz Ermeni"⁷ gibi sözlerin devlet adamları tarafından televizyon programlarında söylenmesi, toplumdaki hoşnutsuzluğu, sevgisizliği ve gerilimi iyice arttırmaktadır. Neredeyse her gün bombalar patlamakta, insanlar ölmektedir. Ölen insanların çoğunun genç olması yaşanan acının katlanmasına sebep olmaktadır. Alain Touraine'nin sorduğu soru⁸ bizde ne yazık ki artık olumsuz cevaplanmaktadır. Sait Faik'in öykülerinden, insanların birlikte dostça yaşadığı zamanların Türkiye'sine ışık tutmaya, o dönemin yaşamını anımsatmaya çalışacağız. Sait Faik ömrünün büyük çoğunluğunu İstanbul ve Burgazada'da geçirmiştir. Şehirden bunaldığı zamanlar bir kaçış mekânı olarak soluğu Burgazada'da almıştır.⁹ Adanın sakinleri olan Rumlar onun asıl ilgisini çeken kesimdir. Sait Faik'in neredeyse her kitabında gördüğümüz kültürel çeşitlilik, adanın ve İstanbul'un o dönemki toplumsal yapısını ve insanların birlikte güzel bir yaşamları olduğunu göstermektedir. Sait Faik'in hayattayken yayınlanan on öykü kitabını; *Semaver* (1936, Remzi Kitabevi), *Sarıç* (1939, Çığır Kitabevi), *Şahmerdan* (1940, Çığır Kitabevi), *Lüzumsuz Adam* (1948, Varlık Yayınları), *Mahalle Kahvesi* (1950, Varlık Yayınları), *Havada Bulut* (1951, Varlık Yayınları), *Kumpanya* (1951, Varlık Yayınları), *Havuz Başı* (1951, Varlık Yayınları), *Son Kuşlar* (1952, Varlık Yayınları), *Alemdağda Var Bir Yılan* (1954, Varlık Yayınları) çokkültürlülük açısından ele almaya çalışıp, bazı alıntılarla öykülerdeki çok kültürlülük örneklerini aktaracağız.

Sait Faik'in ilk kitabı *Semaver*'de (1936, Remzi Kitabevi) yer alan Stelyanos Hrisopulos Gemisi adlı öyküde annesi babası ölmüş, dedesi Stelyanos ile yaşayan küçük çocuk Trifon anlatılır. Yazarın Trifon'un üzerinden denize olan sevgisini anlattığını görürüz. "Ve denize bir dakika durup bakmaya vakti olmadığını söyleyen bu insanlar ne zevksiz mahlûklardı." (Abasıyanık, 1965 S. 39) Öyküde doğa ve insan sevgisi ağır basmaktadır. Büyük uğraşlar sonunda oyuncak bir gemi yapan Trifon'un Stelyanos Hrisopulos adlı gemisi, denize indirilir indirilmez adanın çocukları tarafından batırılır. Öykü adından dolayı Yücel Mecmuası'nda yayınlanmaz, bunun üzerine Sait Faik, Yaşar Nabi'ye bir mektup yazar: "Rum olmakla Türk olmamaları ve isimleri Hrisopulos olmakla insan yerine konmamaları lazım gelmeyeceğini benden ala takdir edersiniz."(S.56)¹⁰ diyerek sitem eder ve öykünün Varlık dergisinde yayınlanmasını, bunun bir şeref meselesi olduğunu belirterek, rica etmiştir. Bu öykü Sait Faik'in ilk öykülerinden itibaren insanları isimlerine ve milletlerine göre ayırmadan ele alması ve bunun mücadelesini vermesi açısından önemlidir.

Semaver'de yer alan on birinci öykü Şehri Unutan Adam'da anlatıcı insanları sevmek arzusu ile sokağa çıkar. Bir küfeci çocuk için, "Kirli, soluk yanaklarına, çıplak ayaklarına merhametle değil, sevgi ile baktım." (S.92) der. Anlatıcı, insanları sevmek için çıktığı sokakta hikaye boyunca sıkıntılarla karşılaşır, "Çırlıçıplak Rum çocukları nerde ise etrafımızı alacak, nerde ise Fransızca konuşan tatlı su Frenkleri birbirlerine yine vaziyetimi Fransızca izaha kalkacaktı." (S.96) Öykünün geçtiği yerin kültürel çeşitliliğini öyküde görebiliyoruz. Sait Faik öykülerinde anlatıcı ve yazar birbirine birçok öyküde karıştığından burada da anlatıcının yine Sait Faik olması muhtemeldir. İnsanlara rağmen

⁷ Cumhurbaşkanı adayı Erdoğan'ın Bir televizyon programında söylediği söz. <http://www.haberler.com/erdogan-in-ermeni-diyen-oldu-sozleri-sosyal-6349608-haberi/>

⁸ Alain Toruaine, Eşitliklerimiz Ve Farklılıklarımızla Bir Arada yaşayabilecek miyiz, 2002 YKY İSTANBUL

⁹ Tuncay Öztürk, Sait Faik Hikâyeciliğinde Merkez ve Taşra Arasında Bir Kaçış Mekanı Olarak Ada

¹⁰ Sait Faik, (2003) Karganı Bağışla, İstanbul, YKY

insanları sevmekten vazgeçmeyen yazar : *"Dünyayı ve Şehri riyasız kucaklamak istiyordum"* (S.97) diyerek öyküyü bitirir.

Sait Faik'in ikinci kitabı *Sarnıç* (1939, Çığır Kitabevi) içinde yer alan, ikinci öykü Kalorifer ve Bahar'da, Şehrin kenar mahallerindeki yaşamı ve kültürel zenginlikleri görmekteyiz. Bu mahallerdeki çocukları öykünün başkişileri olarak görürüz. Sait Faik'in insan ve çocuk sevgisini bu öyküde de görmek mümkündür. Yine bu mahalle çokkültürlülüğün yaşandığı bir mahalledir. Burada yaşayanları şöyle anlatır: *"Ahmet, Mehmet, Apostol, Yorgi, Avram, Şalom diye çağırmadıkları için kimin Müslüman kimin Hristiyan kimin Yahudi olduğu da pek belli olmazdı"*(Sarnıç S. 9) Bir kilimin farklı desenleri gibi iç içe geçmiş bu insanların birbirleriyle ilişkileri için yazar:

"Her üç lisanın kolay bi taraf, zaruri, parçalarını ve argosunu öğrenmiş olanlar da oldukça çoktur. Bazen bir Sarı Apostol, bir sulu Avram'a Yahudice sataşır; bazen bir Barbunya Ahmet, Zargana Agop'a Ermenice dert yanardı." (Sarnıç. S9)

Bu öykü yazarın belki de farklı kültürlerden küçük insanların birbirlerine ne kadar çok benzediğini; dertlerinin, sevinçlerinin, korkularının aynı olduğunu yazdığı en başarılı öyküdür. Yine bu öyküde: *"Kendi aralarında din farkı gözetmeksizin kız alıp veren bu insanların ortak düşmanı, daha doğrusu sevgilisi, bir tepeye çıkıldığı zaman görülen şehrin merkezidir."* (S.10) diyerek insanların kendi mahalleleri ile şehrin çatışmasını, insanların din ayrımı bile gözetmeden beraber yaşadıklarını görürüz.

Yazarın dördüncü kitabı *Lüzumsuz Adam*'da (1948, Varlık Yayınları) aynı adlı öyküde: "Mahallem gerçi sakindir ama civcivli bir mahalledir. Oturanların yarısı Levanten'le Yahudi olan bir mahallede civciv olmaz olur mu? Hele Yahudiler ne iyi, ne tatlı, ne civcivli, ne hayatı seven insanlardır." (Varlık 1965 S.12) yazmaktadır. Öyküde; kafe sahibi Frenk, bir madam, portakalçı Salomon, çorbacı Bayram Bey, Laz meyhane sahibi gibi farklı kültürlerden insanlar bir mahallede yaşamaktadır.

Lüzumsuz Adam'daki "Bizim Köy Balıkçı Köyüdür" adlı öyküde Ermeni bir reis önderliğinde balığa çıkan Türk ve Rum balıkçıların neşeli hallerini, samimi şakalaşmalarını ve diyaloglarını görmekteyiz. Öyküde anlatılan köyde çokkültürlülük göze çarpmaktadır.

Sait Faik'in 1951 yılında yayımlanan altıncı kitabı *Havada Bulut*'ta birbiriyle iç içe geçmiş on bir öykünün tamamında Çokkültürlülük öğelerini görmek mümkündür.

"Birbirine karışmış her din ve mezhep Türk, Rus, Ermeni, Rum, Nasturi, Arap, Çingene, Fransız, Katolik, Levanten, Hırvat... Her türlü milletin birbirine karıştığı bu garip mahalleden sel yatağına her akşam küçük figüran kızlar iner." (Abasıyanık, 2013 S.55)

Öykü kişileri çoğunlukla Rumlardır. Eleni, Todori, Yorgiya, Sofiya, Katini, Ahmet Bey kitaptan bazı kişilerdir.

Sait Faik'in hayattayken yayımlanan son kitabı, *Alemdağda Var Bir Yılan*'da "Çarşıya İnemem" öyküsünde çokkültürlülüğü yine görmekteyiz. Yazar çarşığı anlatırken Karamanlı bakkaldan, Kürt Hamallardan, Berber Hilmi Efendi'den, Sütçü Pandelli'den bahseder.

Sait Faik'in daha birçok öyküsünde çokkültürlülüğü görmek mümkündür. Yazar yaşadığı dönemin İstanbul ve Burgazadasını öykülerinde ustalıkla ele almış, buradaki sakinleri; kültürleri, yaşayışları, eğlenceleri, hüzneleri, iyilikleri ve kötülükleriyle öykülerinde sıkça kullanmıştır. Sait Faik bir ahlakçı değildir ama öykülerinde; ahlaki erozyona, yozlaşan değerlere ve birtakım değerlerin yitip gitmesine karşı çıkar. *"Bir ahlakımız olacak ki, hiçbir kitap daha yazmadı."* Bence bunların içinde yok oluşuna en çok içerlediği değer, dostluktur. Onu en çok rahatsız eden dostlukların

değişmesi, çıkar ilişkisine dayanması ve tamamen yok olmasıdır. *"Dostluğun olağanüstü güzelliğini çocuklara anlatacaktır."* (*Alemdağda Var Bir Yılan*, S.162)

Sair Faik, dostluğu, sevgiyi, haksızlığa başkaldırmayı çocuklara en iyi anlatan yazarlardan biri olmuştur.

2.2. Sait Faik'in Çocuk Edebiyatındaki Yeri

"Bir insanı al onu çözü çözü çocuk olsun."¹¹ Sait Faik'in ülkemizde yeterince anlaşılıp okunmadığı kesindir. Okuduğum üniversitede, Türkçe öğretmeni olacak olan öğrencilerin bile büyük çoğunluğunun bir tek Sait Faik kitabı okumadığını gördüm. Yazarın ikinci kitabı, Sarnıç'ın 2013 yılında Yapı Kredi Yayınevi'nden çıkan baskısında, ilk baskının kapak resmini çizen Agop Arad'ın aşağıda alıntılanmış olduğum sözlerinden, yazarın hiçbir dönem hak ettiği değeri tam olarak göremediğini, yeterince okunmadığını görüyoruz.

"Nihayet Sarnıç basıldı. 1000 adet, fiyatı 25 kuruş. İnanır mısınız, 150-200 tane satabildi. Yirmi senede tükenmedi. Arkasından Şahmerdan yine aynı kitabevince 1000 adet, fiyatı 25 kuruş bilmem, herhalde yirmi yıla tükenmiştir." (2013, S.121,122)

Sait Faik'in kitaplarının ilk basımından bu yana geçen sürede, kitapları epey baskı yapsa da bu yine de istenilen derecede olmamıştır.

"Yaşar Nabi de "Öyle sanıyorum ki, gelecek kuşaklar onu bizden daha iyi anlayacak" diyordu.1950'ler sonrası gelen kuşaklardaki yazarlar ve eleştirmenler, Nurullah Ataç'ı da ve Yaşar Nabi'yi de yanıltmadılar, ama yine de yeterli sayılır mı Sait Faik'e gösterilen okur ilgisi, ya da bu ilgi günümüzde de artarak sürüyor mu veya en azından varlığını koruyabiliyor mu? Pek de öyle görünmüyor!" (Rifat, 2015, S.149)

Sait Faik öykülerinin ders kitaplarında kullanımını belirlemek için bazı Türkçe ve edebiyat ders kitaplarını inceledik, çoğu kitapta Sait Faik'e ait hiçbir metin kullanılmadığını gördük. Orta okulların Türkçe ders kitaplarının bazılarında Sait Faik'in Son Kuşlar öyküsü kullanılmıştır ve bu öykü ders kitaplarında en sık kullanılan Sait Faik öyküsüdür. Bir lise Dil ve Anlatım kitabında ise Sivri Ada Geceleri öyküsünün kullanıldığını gördük. Her iki öykünün de kazanımları doğa sevgisine yöneliktir. Oysa Sait Faik'i asıl önemli kılan doğaya, martıya, denize verdiği önemden çok insanı ele alması, insana verdiği önem ve insan sevgisidir. Çocuğa görelilik açısından çocuk edebiyatı için metinleri uygun mudur bilemiyorum ancak kullandığı dil ve olayların anlaşılabilirliği açısından çocukların çok rahat okuyabileceği öyküler yazmıştır. Sait Faik çocuklar için yeterince yazmış ama okunmamıştır. Çocuk edebiyatında tam olarak Sait Faik'ten yararlanılmadığı açıktır.

3. Sonuç

Çokkültürlülüğün tipik bir örneğini gördüğümüz Türkiye toplumunda, kültürel çeşitliliğin ve zenginliğin varlığı toplumsal hayatta kendini göstermektedir. Son yıllarda siyasal hayatta ortaya çıkan, Kürt Açılımı, Alevi Açılımı; bazı üniversitelerde açılan Zazaca, Kürtçe, Lazca enstitüler, Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılmasına yönelik bazı teşebbüsler çokkültürlülüğün getirdiği politik sorunları çözmeye yönelik çalışmalardır. Çokkültürlülük artık kaçınılmazdır, dünyada homojen bir toplum kalmamıştır. Çokkültürlülüğün getirdiği sorunların, en temel nedeni hoşgörüsüzlüktür. Bu hoşgörüyü bir zamanlar göstermiş olduğumuzu hatırlatmak için Sait Faik Abasıyanık öykülerine başvurduk. İstanbul ve Burgazada'nın çeşitli unsurlarından hareketle örneklemeye çalıştığımız çokkültürlü toplumsal yapı, bugün de büyük oranda aynıdır. Yetişen yeni nesile, çocuklara, insan sevgisini ve farklılıkların zenginlik olduğunu anlatabilmek için edebiyatın gücünden yararlanılmasının doğru olacağını düşünmekteyiz. Sözcüklerin gücü körpe zihinlerde ve

¹¹ Sezai Karakoç, Köpük Şiiri, Gün Doğmadan, S.129 Diriliş yayınları

kalplerde, beylik laflardan daha çok etki yaratacaktır. Yunus Emre'nin: "Söz ola kese savaşı söz ola bitire başı / Söz ola ağılı aşı bal ile yal ede bir söz." dizelerinde belirttiği gibi sözün ve sözcüklerin gücüne güvenerek, sözü ustaca kullanan Sait Faik'in öykülerinin ders kitaplarında, okuma etkinliklerinde, gençler ve çocuklar için hazırlanan kitap dizilerinde kullanılmasının, hoşgörü, saygı, sevgi gibi değerlerin gelişimine katkıda bulunacağı düşüncesindeyiz. Burada metnin derin ve yüzey yapıdaki anlamını öğrencilere, çocuklara açıklayacak, öykünün bildirisini anlamış bir öğretmenin rehberliği yazınsal metinden tam anlamıyla istifade etmekte yararlı olacaktır.

"Öğretmen, metinle ve metinden yola çıkıp öğrencilerin hayatları ile ilişkilendireceği sorularla onların hayatı, hayatın içindeki farklı insan tiplerini, farklı davranış biçimlerini, ülkemizde ve dünyada olup bitenleri, yeryüzündeki bireysel, toplumsal, kültürel farklılık ve benzerlikleri fark etmelerini, tüm bunlar üzerine düşünmelerini, kendilerinin ve yaşadıkları dünyanın farkına varmalarını sağlayabilir."
(Silahsızoğlu, S.100)

Milli Eğitim Bakanlığının son yıllarda başlattığı Değerler Eğitimi Projelerinde en çok kazandırılmak istenen değer "Sevgi" olması, içinde bulunduğumuz durumun neden kaynaklandığını da göstermektedir. Bir şey kazandırılmak isteniyorsa, ya hiç yoktur ya kaybedilmiştir ya da yeterli derecede yoktur. En çok eksikliği hissedilen değer sevgi olması, bugün yaşadığımız toplumsal çöküntüye ve bunalıma çare olması için sevginin, saygının, hoşgörünün edebiyat aracılığıyla, estetik bir hazla öğrencilere, çocuklara kazandırılmasının bir seçenek olduğunu belirtmeye çalıştık. Bu bildiriye Behçet Necatigil'in Panik şiiri ile bitiriyoruz. "Renklerde, emeklerde, ırklarda / Yahudiler, işçiler, zenciler Pan! / Şu dünyada insanca yaşamakta yoksa / Ne kalıyor geriye yüzyıllardan?

4.Kaynakça

Abasıyanık, Sait Faik, (1965) *Semaver*, İstanbul, Varlık Yayınları.

Abasıyanık, Sait Faik,(1965) *Alemdağda Var Bir Yılan*, İstanbul, Varlık Yayınları.

Abasıyanık, Sait Faik, (1965) *Lüzumsuz Adam*, İstanbul, Varlık Yayınları.

Abasıyanık, Sait Faik, (2013), *Havada Bulut*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınevi.

Abasıyanık, Sait Faik, (2003) *Karganı Bağışla*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınevi.

Gökalp, Ziya, (1965) *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul, Varlık Yayınları.

Müller, Harold , (2001) *Kültürlerin Uzlaşması*, İstanbul, Timaş.

Özensel Ertan, (2013): *Akademik İncelemeler Dergisi* (Journal of Academic Inquiries) Cilt/Volume: 8, Sayı/ Number: 3, Yıl

Öztürk, Tuncay, (2011) *Sait Faik Hikâyeciliğinde Merkez ve Taşra Arasında Bir Kaçış Mekanı Olarak Ada*.

Parehk, Bhikhu, (2002) *Çok kültürlülüğü Yeniden Düşünmek*, Ankara Phoenix yayınevi.

Rifat, Mehmet, (2015) *Kitap-lık dergisi* 182.sayı

Silahsızoğlu, Emel (2011), İstanbul İli Örneğinde Türkçe Öğretmenlerinin Yazın Kuramlarına İlişkin Görüşleri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, (2011) *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul, Dergah Yayınları.

Taylor Charles; Appiah K.Antony; Habermas Jürgen; Rockefeller Steven C; Walzer Michael; Wolf Susan, Derleyen; Gutman Amy (2014) *Çokkültürcülük Tanınma Politikası*, İstanbul, YKY.

Ülken, H. Ziya, (1948), *Millet ve Tarih Şuuru*, İstanbul.

Williams, R. (1977), *Culture and Society*, Middlesex, Penguin Books.

http://www.kongar.org/makaleler/mak_kum.php

<http://www.cafrande.org/delilik-ve-kultur-michel-foucault/>

<http://www.tdk.gov.tr>